

Stjecanje hrvatskog državljanstva temeljem članka 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu

Žubrinić, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:675081>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
Studijski centar za javnu upravu i javne financije

Josipa Žubrinić

**STJECANJE HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA
TEMELJEM ČLANKA 30. ZAKONA O HRVATSKOM
DRŽAVLJANSTVU**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Frane Staničić

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Josipa Žubrinić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Josipa Žubrinić
(potpis studenta)

SADRŽAJ

UVOD	1
1. Državljanstvo u Republici Hrvatskoj	3
1.1. Povijesni pregled stjecanja hrvatskog državljanstva.....	6
1.2. Stjecanje hrvatskog državljanstva danas	8
1.3. Pojam bezdržavljanstva.....	10
2. Temeljni pojmovi iz članka 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu	16
3. Sadržaj obrasca za stjecanje hrvatskog državljanstva s prilogima.....	18
4. Izmjene i dopune Zakona o hrvatskom državljanstvu	19
4.1. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2011. godine.....	19
4.2. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2015. godine.....	21
4.3. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2019. godine.....	22
4.4. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2021. godine.....	22
5. Sudska praksa	24
5.1. Utvrđivanje državljanstva.....	24
5.2. Diskontinuitet hrvatskog državljanstva	25
ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA	28

SAŽETAK

Državljanstvo se prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu može steći na četiri načina. U ovom radu obrađuje se stjecanje hrvatskog državljanstva temeljem članka 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu. Piše se o stjecanju državljanstva kroz povijest pa sve do dana kada je na snagu stupio ZHD, 8. listopada 1991. te sve do današnjeg dana, uz sve izmjene i dopune koje su nastupile. Jedan od većih problema u povijesti državljanstva bio je zapravo pojam bezdržavljanstva, kao i kako da te osobe postanu hrvatskim državljanima. Sve te probleme najbolje možemo uočiti kroz sudsku praksu.

Ključne riječi: Zakon o hrvatskom državljanstvu, državljanstvo, stjecanje, članak 30., bezdržavljanstvo

UVOD

Tema ovog rada je stjecanje hrvatskog državljanstva prema članku 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu. Cilj mi je kroz ovaj rad približiti načine stjecanja hrvatskog državljanstva kao i koja je problematika prisutna pri stjecanju, ali prvenstveno podrobnije razraditi članak 30. ZHD kroz primjenu u praksi.

Svojedobno vodile su se polemike oko izmjena i dopuna ZHD-a da bi na kraju bio mijenjan čak osam puta. Kroz rad bit će obrađene neke od najznačajnijih izmjena koje su pridonijele olakšanom načinu stjecanja hrvatskog državljanstva kao i prepreke za ostvarenje istog. Uz Zakon o hrvatskom državljanstvu, mijenjao se i Zakon o strancima kojim je Vlada pokušala pravodobno reagirati na situaciju gdje ljudi preko noći postaju stranci, a takva situacija za jednu suverenu državu nije održiva.

Također, kroz ovih tridesetak godina otkako je ZHD na snazi, točnije od 8. listopada 1991. nastalo je dosta administrativnih pogrešaka vezanih uz vođenje evidencije hrvatskih državljanina, što uzrokovanih poslijeratnim zbivanjima, a što kasnije ljudskom nepažnjom.

Kroz povijest i stvaranje Republike Hrvatske, država se susrela sa apatridima, odnosno osobama bez državljanstva. To su osobe koje ga nikad nisu imale ili su ga izgubile, a novo nisu stekle. Kroz rad ću predstaviti probleme koje uzrokuje bezdržavljanstvo kao i načine na koje se Republika Hrvatska bori protiv istih.

Svaki postupak stjecanja hrvatskog državljanstva uz određene ostvarene uvjete pokreće se zahtjevom.

1. Državljanstvo u Republici Hrvatskoj

Pojam državljanstva definira se kao temeljni pravni odnos ili osobita pravna veza trajnog značaja između države i pojedinca, na temelju koje pojedinac stječe status državljanina. Stjecanjem državljanstva pojedincu se priznaje status temeljem kojega mu uz odgovarajuće obveze (npr. vojnih obaveza ili obaveza plaćanja poreza prema državi), postaju dostupna sva građanska, gospodarsko-socijalna, ali osobito politička prava (npr. primitak u javne službe, biračko pravo). Državljaninu je osigurana i konzularna zaštita u inozemstvu. U pravilu, status državljanina, neovisan je o tome nalazi li se osoba stvarno na teritoriju države. Prema Ustavu Republike Hrvatske hrvatski državljanin ne može biti prognan iz RH niti mu se može oduzeti državljanstvo, kao što ne može biti ni izručen drugoj državi.¹ Stoga, može se reći da državljanstvo pripada u isključivu nadležnost jedne države što bi značilo da svaka država na temelju svojih propisa određuje je li neka osoba njezin državljanin. Tako i ZHD iz 1991. propisuje da se hrvatski državljanin koji ima i strano državljanstvo pred tijelima državne vlasti RH smatra isključivo hrvatskim državljaninom.²

Temeljem Ustava Republike Hrvatske donesenog 1990. godine propisano je da se hrvatsko državljanstvo kao i stjecanje i prestanak uređuju zakonom.³ Uz stjecanje i prestanak, u istom članku propisano je da državljanin RH ne može biti prognan iz RH niti mu se može uzeti državljanstvo, a ne može biti ni izručen drugoj državi, uz mogućnost da se izvrši odluka o izručenju ili predaji koja mora biti donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije.⁴

Sljedeći čl. 9. Ustava Republike Hrvatske, tadašnji Sabor Republike Hrvatske na sjednici 26. lipnja 1991. donio je Zakon o hrvatskom državljanstvu koji je stupio na snagu 8. listopada 1991.

¹ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 9. st. 2.

² Hrvatska enciklopedija, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16371>

³ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 9. st. 1.

⁴ *Ibid.*, čl. 9. st. 2.

Prema ZHD, čl. 30. st. 1. hrvatskim su se državljanima smatrale one osobe koje su 8. listopada 1991. bile hrvatski republički državljani,⁵ odnosno koje su taj status stekle prema prije važećim hrvatskim republičkim zakonima o državljanstvu. Osobe koje nisu bile smatrane hrvatskim državljanima na temelju čl. 30. ZHD jer državljanstvo do tada nisu stekle, a niti iskoristile svoje pravo da im se prizna status hrvatskih državljana na temelju čl. 30. st. 2. ZHD postali su stranci. Do toga je došlo jer nisu dale pisanu izjavu da se smatraju pripadnicima hrvatskog naroda, a imale su prijavljeno prebivalište 8. listopada 1991. u RH najmanje 10 godina.

Prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu iz 1991. godine, članak 30. glasi: „Hrvatskim državljaninom smatra se osoba koja je to svojstvo stekla po propisima važećim od dana stupanja na snagu ovoga zakona.

Hrvatskim državljaninom smatra se pripadnik hrvatskog naroda koji na dan stupanja na snagu ovog zakona nema hrvatsko državljanstvo, a na dotični dan ima prijavljeno prebivalište u trajanju od najmanje 10 godina u Republici Hrvatskoj, ako da pisanu izjavu da se smatra hrvatskim državljaninom.

Pisana izjava iz stavka 2. ovoga članka predaje se policijskoj upravi odnosno policijskoj stanici općine na čijem području osoba ima prebivalište.

Utvrđivanje pretpostavki iz stavka 2. ovoga članka obavlja policijska uprava odnosno policijska stanica. Ako utvrdi da su ispunjene sve pretpostavke naložit će upis u evidenciju o državljanstvu bez donošenja pisanog rješenja. Ako utvrdi da nisu ispunjene sve pretpostavke odbit će zahtjev rješenjem.

Pisana izjava iz stavka 2. ovoga članka mora se podnijeti u roku 6 mjeseci ako osoba živi u Republici Hrvatskoj, odnosno godinu dana ako živi u inozemstvu, a rokovi počinju teći od dana stupanja na snagu ovoga zakona.“⁶

⁵ Tadašnja je država bila federacija stoga je svojedobno postajalo „dvojno“ državljanstvo – savezno i republičko. Sve su republike donijele svoje zakone o državljanstvu. (NR Bosna i Hercegovina, NR Crna Gora, NR Hrvatska, NR Makedonija, LR Slovenija, NR Srbija). Savezni zakon donesen je 1964., a 1965. sve republike donose nove zakone. Postupak se ponovio i 1977. godine jer je novi savezni zakon donesen 1976. Prema tome, svaki jugoslavenski državljanin ujedino bio je i državljanin jedne od republike. Iako, prema zakonskom principu ekskluzivnosti republičkog državljanstva, jugoslavenski državljanin mogao je imati samo jedno republičko državljanstvo. Omejec, br. 34, str. 39 – 41.

⁶ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/1991), čl. 30.

Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 1992. iz čl. 30. st. 2. obrisale su se riječi: „u trajanju u najmanje 10 godina“, obrisana je i stavak 5.⁷

Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2011. u čl. 30. st. 4. iza riječi: „iz stavka“ dodaju se riječi: „1. i.“⁸

Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2015. u čl. 30. iza st. 2. dodaje se novi st. 3. koji glasi: „Hrvatskim državljaninom smatra se i osoba koja je upisana u evidenciju o državljanstvu u periodu od 1. ožujka 1978. do 8. listopada 1991., a izdana mu je javna isprava kojom se dokazuje hrvatsko državljanstvo.“ Dosadašnji stavci 3. i 4. postaju stavci 4. i 5.⁹

Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2019. iz čl. 30. dodaje se čl. 30.a koji glasi:

„Na prijedlog ministarstva nadležnog za hrvatske branitelje, hrvatskim državljaninom s danom 8. listopada 1991. smatra se nestali i smrtno stradali hrvatski branitelj iz Domovinskog rata koji nema upis u evidenciju hrvatskih državljana.

Hrvatskim državljaninom smatra se i osoba rođena u razdoblju od 8. siječnja 1977. do 8. listopada 1991., kojoj su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali joj je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo, ako u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovoga Zakona podnese zahtjev za utvrđivanje hrvatskog državljanstva.“¹⁰

Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2021. u čl. 30.a st. 2. riječ: „dvije“ zamjenjuje se riječju: „tri.“¹¹

U ZHD-u ugrađena su osnovna načela i standardi poznati europskom zakonodavstvu, kao što su načela: pravnog kontinuiteta, sprječavanje apatridnosti, isključivosti

⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 28/1992), čl. 13.

⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 130/2011), čl. 16.

⁹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 110/2015), čl. 2.

¹⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 102/2019), čl. 16.

¹¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 138/2021), čl. 2.

hrvatskog državljanstva, ravnopravnosti bračne, izvanbračne i usvojene djece.¹²

1.1. Povijesni pregled stjecanja hrvatskog državljanstva

Hrvatska je postala suverena država 1991. godine, dok je međunarodno priznatom postala 1992. godine. U tim trenucima bilo je potrebno utvrditi koje će se osobe u trenutku prekida državnih veza s bivšom Jugoslavijom smatrati hrvatskim državljanima pa je sljedeći korak bio propisati to Zakonom o hrvatskom državljanstvu.

SFRJ bila je federativna država, sastavljena od 6 republike i 2 autonomne pokrajine. Državljanstvo joj je bilo uređeno Ustavom iz 1974. godine, propisano kao jedinstveno jugoslavensko državljanstvo za sve građane tadašnje Jugoslavije, uz njihovo republičko.

U skladu s odredbama republičkog Ustava i federativnog Ustava, Socijalistička Republika Hrvatska 1977. godine donijela je svoj Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske,¹³ koji je bio na snazi od 8. lipnja 1991. Odredbe tog zakona iz vremena socijalizma bile su ključne pri određivanju toga tko će se smatrati hrvatskim državljaninom. Tim zakonom su se utvrdila tri osnovna načela: da svi građani SRH imaju državljanstvo, da su svi državljani SRH istovremeno i jugoslavenski državljani, svi državljani drugih socijalističkih republika imaju ista prava u SRH kao i državljani SRH.

Republičko državljanstvo od 1945. do 1991. godine temeljilo se na tri načela: prvo načelo je načelo isključivosti republičkog državljanstva. Njime je utvrđeno da je državljanin SFRJ mogao imati samo jedno republičko državljanstvo. Iduće načelo je načelo jedinstva državljanstva koje kaže da osoba nije mogla biti državljaninom SFRJ-a, a da istovremeno nije bila državljaninom jedne od republika. Posljednje načelo je načelo pravnog kontinuiteta republičkog državljanstva koje znači da je državljanin

¹² Dostupno na <https://advokat-prnjavorac.com/Sticanje-Hrvatskog-drzavljanstva.html>.

¹³ Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske (NN 32/1977).

određene republike bio pojedinac koji je imao državljanstvo te republike u skladu sa zakonom koji je važio do zakonski utvrđenog datuma.¹⁴

Prema članku 30. ZHD propisano je da se osoba smatra hrvatskim državljaninom, ako je stekla državljanstvo SRH u skladu sa tadašnjim zakonom na snazi do 8. listopada 1991., a to je Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske (ZDSRH).¹⁵ Sukladno tome zakonu, čl. 3. državljanstvo SRH moglo se steći na pet različitih načina: porijeklom, rođenjem na teritoriju SRH, primitkom državljanina druge socijalističke republike u državljanstvo SRH, prirođenjem i po međunarodnim ugovorima.¹⁶

Nakon prekida državnih i pravnih veza s bivšom SFRJ, u Hrvatskoj su se pitanja za vrijeme sukcesije temeljila na dvama načela: načelu pravnog kontinuiteta državljanstva i načelu hrvatske etničke pripadnosti potkrepljenim načelom mjesta boravišta.¹⁷ Načelo pravnog kontinuiteta državljanstva odnosi se na državljane Republike Hrvatske iz bivše SFRJ, bez obzira na nacionalno podrijetlo ili etničku pripadnost, a sadržano je u čl. 30. st. 1. ZHD u kojem je propisano da su državljani Republike Hrvatske iz bivše SFRJ postali hrvatskim državljanima od 8. listopada 1991. Načelo hrvatske etničke pripadnosti odnosi se na osobe koje su imale prijavljeno boravište u SRH, a koje nisu udovoljavale pretpostavkama za hrvatsko državljanstvo u skladu s načelom pravnog kontinuiteta, ali bi im se ako udovolje pretpostavkama utvrđenim u čl. 30. st. 2. ZHD priznalo državljanstvo od 8. listopada 1991.¹⁸

Republika Hrvatska odlučila se za načelo kontinuiteta državljanstva koje se u Hrvatskoj primjenjuje od 1918. godine.¹⁹

¹⁴ Staničić F., Analysis of the legal framework concerning stateless persons and persons at risk of statelessness in Croatia (Analiza pravnog okvira koji se odnosi na osobe bez državljanstva i osobe izložene riziku bezdržavljanstva u Hrvatskoj), 2020., str. 22.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Omejec, J., Prvobitno državljanstvo Republike Hrvatske u trenutku raskida pravnih veza sa SFRJ, te stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva, 1998., str. 101.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 14), str. 22.

1.2. Stjecanje hrvatskog državljanstva danas

Prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu, prvim donesenim 8. listopada 1991. godine, hrvatsko državljanstvo može se steći na četiri različita načina.²⁰ Kao glavno načelo za stjecanje hrvatskog državljanstva odabrano je načelo *ius sanguinis*.

Stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom, odnosno na osnovu roditelja (*ius sanguinis*) stječe dijete, čija su oba roditelja u trenutku njegova rođenja hrvatski državljani kao i dijete čiji je jedan od roditelja u trenutku njegova rođenja hrvatski državljanin, uz uvjet da je dijete rođeno u RH i dijete stranog državljanstva ili bez državljanstva kojeg su prema odredbama posebnog zakona posvojili hrvatski državljani.²¹ Uz dijete, državljanstvo po toj osnovi stječe i osoba koja je rođena u inozemstvu čiji je jedan roditelj u trenutku njezina rođenja hrvatski državljanin ukoliko se do navršene 21. godine života prijavi u diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu u evidenciju kao hrvatski državljanin ili kada osoba starija od 21. godine u roku dvije godine od dana stupanja Zakona na snagu podnese zahtjev za upis u evidenciju hrvatskih državljanina uz uvjet da je prethodno Ministarstvo unutarnjih poslova utvrdilo nepostojanje sigurnosnih zapreka za stjecanje državljanstva, primjerice, da osoba ne predstavlja prijetnju za državnu sigurnost, javni poredak i sl. Po ovoj osnovi državljanstvo će steći i osoba starija od 21. godine ako bi u suprotnom ostala bez državljanstva.²²

Ova osnova stjecanja državljanstva uzrokuje najviše zabuna u praksi zbog toga što se učestalo tumači kako bilo kome je roditelj bio hrvatski državljanin u vrijeme njegova rođenja (po ranijim propisima, važećim prije stupanja na snagu ZHD-a) ima pravo na hrvatsko državljanstvo. Međutim, to ne odgovara pravom stanju stvari te bi se takvim tumačenjem ove osnove zadiralo u prijašnje propise. Stoga, ova osnova se primjenjuje samo na stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom osoba rođenih nakon 8. listopada 1991. kad je na snagu stupio prvi ZHD. Upitno je je li dopustivo propisivanje

²⁰ Četiri načina stjecanja hrvatskog državljanstva: prema načelu *ius sanguinis*, rođenjem na teritoriju RH (načelo *ius soli*), prirođenjem, po međunarodnim ugovorima.

²¹ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21).

²² *Ibid.*, čl.5.

roka za podnošenje zahtjeva za utvrđivanje državljanstva osobama koje su ga zapravo stekle rođenjem, jer su im oba roditelja hrvatski državljani, a ako bi propuštanje tog roka za posljedicu imalo onemogućavanje utvrđivanje državljanstva jer Ustav ne dopušta oduzimanje državljanstva.²³

Stjecanje hrvatskog državljanstva prema načelu *ius soli* odnosno rođenjem na području RH kao glavni način stjecanja državljanstva koristi se samo ukoliko su djetetu oba roditelja nepoznata ili su nepoznatog državljanstva ili su bez državljanstva. Pri ovom stjecanju državljanstva važno je napomenuti da će djetetu prestati hrvatsko državljanstvo ukoliko se do navršene četrnaeste godine njegova života utvrdi da su mu oba roditelja strani državljani.²⁴

Treće stjecanje državljanstva je stjecanje prirođenjem. Prirođenjem hrvatsko državljanstvo može se steći po osnovi boravka stranca koji je podnio zahtjev za primanje u hrvatsko državljanstvo i udovoljava pretpostavkama da: je navršio 18 godina života, ima otpust stranog državljanstva ili dokaz da će dobiti otpust ako bude primljen u hrvatsko državljanstvo,²⁵ živi u RH i ima prijavljen boravak u trajanju od neprekidno 8 godina do podnošenja zahtjeva i status stranca na stalnom boravku u RH, poznaje hrvatski jezik i latinično pismo, hrvatsku kulturu i društveno uređenje, poštuje pravni poredak RH te je podmirio dospjela javna davanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak u hrvatsko državljanstvo. Drugi način stjecanja prirođenjem je po osnovi rođenja osoba koja je rođena i živi na području RH uz odobren stalni boravak ako je navršila 18 godina života, ima otpust stranog državljanstva ili dokaz da će ga dobiti ako bude primljen u hrvatsko, poštuje pravni poredak RH, uz podmirenje svih dospjelih javnih davanja i ne postoje sigurnosne zapreke za primitak u hrvatsko državljanstvo. Treći način stjecanja prirođenjem može biti po osnovi braka osoba koja je u braku s hrvatskim državljaninom i ima odobren stalni boravak u RH i živi na području RH, kao i da poštuje pravni poredak te je podmirio sva dospjela javna davanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njegovo

²³ Dostupno na <https://www.ombudsman.hr/hr/statusna-prava-gradana-2/>.

²⁴ Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21), čl. 7.

²⁵ Pretpostavlja se ukoliko se radi o osobi koja je ostala bez državljanstva ili će ga izgubiti samim prirođenjem po zakonima čije je državljanin, BiH i Hrvatska imaju Ugovor o dvojnem državljanstvu.

primitak u hrvatsko državljanstvo. Posljednji način stjecanja prirođenjem je po osnovi iseljenja, iseljenik i njegovi potomci i njihov bračni drug mogu steći, ako su navršili 18 godina i poštuju pravni poredak te su podmirili dospjela javna davanja i ne postoje sigurnosne zapreke za njihov primitak u hrvatsko državljanstvo.²⁶

Od prvog dana 1992. do posljednjeg u 2017. godini, zahtjev za hrvatskim državljanstvom podnijelo je 1 088 662 osobe. Od toga su na osnovi pripadnosti hrvatskom narodu državljanstvo stekle 679 482 osobe, a 20 489 osoba primljeno je u hrvatsko državljanstvo jer su iseljenici i njihovi potomci te bračni supružnici iseljenika. No s druge strane, u istom razdoblju hrvatskog državljanstva odreklo se 86 746 osoba.²⁷

1.3. Pojam bezdržavljanstva

Usprkos tome što je pravo na državljanstvo utemeljeno još u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima²⁸ 1948. godine, milijuni osoba u svijetu nemaju državljanstvo. U hrvatskim zakonima postoji definicija osobe bez državljanstva²⁹, ali ne postoji posebni postupak za utvrđivanje statusa istog kao i dodjeljivanje prava i zaštitama osoba bez državljanstva što je obvezno prema Konvenciji iz 1954. godine. Bezdržavljanstvo može biti utvrđeno *ad hoc* tijekom prijave za boravišnu dozvolu, azil ili naturalizacijom, ali ipak ne postoje smjernice za donositelje odluka niti informacije za podnositelja o načinu podnošenja zahtjeva za bezdržavljanstvo. Točnije, nikakva prava nisu dodijeljena osobama bez državljanstva osim prava na putne isprave. Ostala prava su dodijeljena ovisno o vrsti boravišne dozvole. U RH ne postoji olakšani put do naturalizacije za osobe bez državljanstva pa standardni uvjeti uključuju najmanje osam godina neprekidnog stalnog boravka, jezične kao i integracijske ispite.

Apatridnost ima izrazito negativan utjecaj na živote pojedinaca. Imanje državljanstva nužno je za punopravno sudjelovanje u društvu te predstavlja preduvjet za ostvarivanje

²⁶ *Ibid.*, čl. 8. – čl. 12.

²⁷ Dostupno na <http://quadrosventura.com/ogws/hrvatsko-drzavljanstvo-novi-zakon-2022.html>.

²⁸ Prema Općoj deklaraciji o ljudskim pravima utvrđeno je da svatko ima pravo na državljanstvo kao i da nitko ne smije biti lišen svoga državljanstva niti mu se smij uskratiti pravo na promjeni državljanstva.

²⁹ Zakon o strancima (NN 133/2020), čl. 3. st. 1.

ljudskih prava. Apatridnost se može javiti zbog: sukoba zakona, prijenosa teritorija, bračnih zakona, diskriminacije, upravne prakse, nedostatka upisa činjenice rođenja, denacionalizacije i odricanja. Danas taj pojam još uvijek predstavlja značajan problem koji utječe na oko 12 milijuna ljudi diljem svijeta koji nemaju državljanstvo i zbog toga se nalaze u pravnoj konfuziji.³⁰ U odnosu na svijet, u Hrvatskoj je relativno malo apatridnih osoba: oko 2,886 osoba u Hrvatskoj obuhvaćeno je UNHCR-ovim³¹ mandatom apatridnosti koji uključuje i one koji nisu registrirani. Oni koji čine većinu osoba bez državljanstva ili neregistriranih osoba u zemlji su Romi. Pretpostavlja se da u Hrvatskoj otprilike ima 500-1500 Roma s „neriješenim pravnim statusom“, a s druge strane procjenjuje se da je 500 Roma bez državljanstva i 1000 u riziku od bez državljanstva. Od 2011., kad je RH pristupila UN-ovoj Konvenciji o smanjenju broja osoba bez državljanstva iz 1961., UNHCR aktivno zagovara uspostavu i daljnji razvoj nacionalnog zakonodavnog okvira i mehanizma identifikacije kako bi se riješio problem apatridnosti i dopustilo osobama bez državljanstva ili neregistriranim osobama da ostvare svoja građanska i ljudska prava.³²

UNHCR trenutno u RH broji 2,886 osoba obuhvaćene apatridnosti. Popis stanovništva iz 2011. obuhvaćao je kategoriju „bez državljanstva“ koja je razvrstana prema mjestu prebivališta, rođenja (u Hrvatskoj ili inozemstvu) i etničkoj pripadnosti. Prema popisu stanovništva 2011. u Hrvatskoj je bilo 749 osoba bez državljanstva i 2137 osoba s „nepoznatim državljanstvom“. 37% je onih koji su identificirani kao osobe bez državljanstva, a rođeni su u Hrvatskoj te ih 44% živi u Hrvatskoj od rođenja. Većina onih koji su se izjasnili da imaju „nepoznato državljanstvo“ potječu iz doba bivše Jugoslavije. Vlada prikuplja podatke o tražiteljima azila bez državljanstva, a u lipnju 2020. zabilježila je jednu osobu bez državljanstva među ukupno 795 tražitelja azila u zemlji.³³

³⁰ UNHCR, dostupno na <https://www.unhcr.org/hr/kome-pomazemo/osobe-bez-drzavljanstva>.

³¹ UNHCR, *The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees* (Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice).

³² UNHCR, *op. cit.* (bilj. 30).

³³ Vlada vodi internu evidenciju o broju osoba bez državljanstva u detenciji, ali ti podatci nisu javno objavljeni. Ministarstvo unutarnjih poslova objavljuje godišnje „osnovne sigurnosne pokazatelje“, koji uključuju državljanstvo ljudi koji su držani u imigracijskom detenciji, ali ne postoje objavljeni podaci o osobama bez državljanstva koje su držane u imigracijskoj detenciji ili su iz nje puštene

U Hrvatskoj postoje zakonske mjere zaštite za sprječavanje i smanjenje bezdržavljanstva, ali one nisu usklađene s međunarodnim zakonima i postoje rupe kao i u zakonima tako i u praksi. Iako postoji djelomična zaštita za sprječavanje bezdržavljanstva za neku djecu rođenu u Hrvatskoj, ona nije automatska i ne primjenjuje se u praksi. Postoje i djelomične mjere u slučaju siročadi, djece rođene u inozemstvu i postupka usvajanja. Iako ne postoje odredbe o lišavanju hrvatskog državljanstva koje bi dovele do statusa bezdržavljanstva, ipak su u praksi neki slučajevi doveli do bezdržavljanstva.³⁴

Danom 8. listopada 1991. pojedinci koji se nisu smatrali hrvatskim državljanima temeljem odredbi članka 30. stavaka 1. i 2. ZHD smatrali su se strancima. S današnjeg gledišta ta odredba je imala jedan ogroman nedostatak. Ta odredba koristila je samo osobama koje su imale boravište u Hrvatskoj 8. listopada 1991. i bili su pripadnici hrvatskog naroda ili su pak bili voljni izjaviti odnosno dokazati da su Hrvati i da se smatraju hrvatskim državljanima. Time da se smatraju stranci, bile su obuhvaćene razne skupine ljudi. Primjerice, oni koju su 28. kolovoza 1945. živjeli na području RH, ali nisu imali prijavljeno boravište pa prema tome nisu stekli hrvatsko državljanstvo prema tada važećem Zakonu o državljanstvu, već su stekli državljanstvo neke druge federalne jedinice, a nastavili živjeti u Hrvatskoj.³⁵

Isto tako ostali su stranci i oni koji su se prema svom boravištu morali smatrati hrvatskim državljanima od 28. kolovoza 1945., ali su izjavili da ne žele postati hrvatskim državljaninom, već žele biti državljani druge federalne jedinice, no svejedno su nastavili živjeti u RH.³⁶ Strancima su se smatrali i ljudi koji su imali državljanstvo neke druge republike. Ali su se preselili u Hrvatsku u razdoblju između 1945. i 1991., a u tih 46 godina nisu stekli državljanstvo, već su zadržali svoje izvorno republičko državljanstvo.³⁷ Ljudi koji su bili hrvatski državljani, ali su zatražili promjenu republičkog državljanstva i stekli drugo republičko državljanstvo, a nastavili živjeti u Hrvatskoj ili su se kasnije vratili u Hrvatsku također su se smatrali strancima.³⁸

³⁴ State lessness Indeks, dostupno na <https://index.statelessness.eu/node/217?language=hr>

³⁵ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 14)2020., str. 23.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

Strancima su se još smatrali i ljudi rođeni u Hrvatskoj, ali su u trenutku njihova rođenja, njihovi roditelji bili državljani neke druge republike kao i ljudi čiji su roditelji imali različita republička državljanstva, a potrebne korake za stjecanje hrvatskog državljanstva nisu poduzeti na vrijeme pa su *ex lege* stekli državljanstvo neke druge republike.³⁹ Tijekom cijelog tog razdoblja, djeca čiji su roditelji imali različita državljanstva nisu stjecala državljanstvo *ex lege, de iure sanguinis ili de iure soli*, već su se roditelji trebali dogovoriti o državljanstvu. Kad to nisu učinili, a dijete je navršilo 18 godina, a ono također nije poduzelo nikakve radnje, moglo je podnijeti zahtjev za prirođenje no samo u skladu s čl. 8. ZHD. Premda, kako bi stekla državljanstvo, osoba je trebala dokazati da je izgubila ili da će izgubiti svoje prijašnje državljanstvo.

Tijekom primjene ZDSRH-a i ZHD-a u ranim 1990-im, došlo je do administrativnih pogrešaka koje su bile posljedice pretežito ratnih uvjeta i priljeva izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, a da su bile povezane s evidencijom o državljanstvu. U skladu s Pravilnikom o obrascu i načinu vođenja evidencije o hrvatskom državljanstvu⁴⁰ bilo je propisano da su evidencije o državljanstvu ustrojene prema ranije važećim propisima o državljanstvu sastavni dio evidencije o hrvatskom državljanstvu koje se ustrojavaju temeljem tog Pravilnika. Bilo je propisano da se građanima koji su upisani u knjigu državljana do 29. veljače 1978. može izdati domovnica koja služi kao dokaz⁴¹ o hrvatskom državljanstvu. Građanima koji su upisani u knjigu državljana nakon 29. veljače 1978. godine domovnica se mogla izdati samo ako je u rubriku „republičko državljanstvo“ upisano državljanstvo „Socijalističke Republike Hrvatske“ odnosno „Republike Hrvatske“.⁴² Ako nije bio upisan podatak o republičkom državljanstvu, domovnica bi se izdala nakon što se utvrdi da se osoba smatra hrvatskim državljaninom, a podatak se upiše u odgovarajuću rubriku.⁴³ Takav je sustav proizašao iz načela kontinuiteta hrvatskog državljanstva. Naime, kod odredbe čl. 30. st. 1. ZHD odlučujuće su činjenice da je osoba stekla hrvatsko državljanstvo po prijašnjim propisima te da ga je u kontinuitetu i zadržala do 8. listopada 1991. godine. Stajalište

³⁹ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 14), str. 24.

⁴⁰ Pravilnik o obrascu i načinu vođenja evidencije o hrvatskom državljanstvu (NN54/91, 3/92, 149/02 146/09).

⁴¹ Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske, čl. 23 st. 1.

⁴² *Ibid.*, čl. 23. st. 2.

⁴³ *Ibid.*, čl. 23. st. 3.

je upravne prakse da kod osobe koja je po propisima važećim do 8. listopada 1991. bila upisana u evidenciju državljanstva neke druge bivše jugoslavenske republike (iako su joj oba roditelja hrvatski državljani podrijetlom), ne postoji kontinuitet hrvatskog državljanstva, a s tom tezom se slaže i Visoki upravni Sud Republike Hrvatske u više svojih presuda. Članak 24. ZHD propisuje da osobe koje su hrvatsko državljanstvo stekle podrijetlom ili rođenjem na teritoriju Republike Hrvatske u evidenciju o državljanstvu upisuju se prilikom upisa u maticu rođenih.

Zbog tada važećih propisa o upisu u evidencije o državljanstvu, nakon 29. veljače 1978. ti su se upisi provodili prema mjestu boravišta s podacima o stečenom državljanstvu. Stoga, državljanin iz druge republike, ali s boravištem u Hrvatskoj bio bi upisan u hrvatsku knjigu državljanina uz napomenu da je državljanin druge republike. S vremenom su se pojavljivale i različite pogreške, ali nisu se ispravljale paralelno kako su uočene jer nisu smatrane dovoljno važnim da bi se ispravile. Posebice u razdoblju tijekom Domovinskog rata ta se praksa nastavila jer djeca koja su rođena u izbjeglištvu morala su biti upisana u evidenciju, a nerijetko su bile dostupne samo evidencije hrvatskih državljanina. Čim je na snagu stupio ZHD, oni pogrešni upisi ostali su zanemarivani iako su počeli proizvoditi pravne učinke. Zbog upisa u matične knjige nekim je osobama izdana domovnica i time su se smatrali hrvatskim državljanima iako u stvarnosti nisu nikad stekli hrvatsko državljanstvo, a već su bili državljani drugih jugoslavenskih republika.⁴⁴ Pogrešni upisi počeli su se otkrivati tijekom digitalizacije državnih evidencija. Naputkom za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih⁴⁵ započelo je provjeravanje upisa. Prilikom utvrđivanja pogrešno upisanih osoba u državne evidencije, državni službenici počeli su ih smatrati hrvatskim državljanima te sukladno tome izdavati domovnice i druge javne isprave, poput putovnice. Kao što su se i oni smatrali hrvatskim državljanima, smatrala su se i njihova djeca pa tako i imala sva prava hrvatskih državljanina, poput socijalnih prava, prava na obrazovanje itd.⁴⁶ Nakon postupnog otkrivanja pogrešnih upisa poništavale su se javne isprave izdane tim

⁴⁴ Staničić F., *op.cit.* (bilj. 14.), str. 28.

⁴⁵ Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih, NN br. 26/2008.

⁴⁶ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 14.), str. 28.

osobama pa su se one počele smatrati strancima. Tako je naglo narastao broj stranaca, ali upravo je i to dovelo do izmjene ZHD-a 2015. godine kada je uveden novi stavak koji propisuje da se hrvatskim državljaninom smatra i osoba koja je upisana u evidenciju o državljanstvu u periodu od 1. ožujka 1978. do 8. listopada 1991., a izdana mu je javna isprava kojom se dokazuje hrvatsko državljanstvo.⁴⁷ Nije samo mijenjan i ZHD, već je 2013. izmijenjen i Zakon o strancima kako bi se ljudima koji postaju stranci omogućio stalan boravak u Hrvatskoj, odnosno kako bi im se dodijelio status stranaca kojem je odobren stalan boravak koji dovodi do stjecanja državljanstva.⁴⁸ Izmjena Zakona bila je instrument reguliranja stanja koje je dovodilo do toga da ljudi više preko noći ne postaju stranci sa nejasnim statusom u državi. Prema izmijenjenom i dopunjenom ZHD-u sve one osobe koje su ostale bez državljanstva ili su bile izložene riziku gubitka državljanstva retroaktivno su bile smatrane hrvatskim državljanima.

⁴⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN 110/15), čl. 30. st. 3.

⁴⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o strancima (NN 74/2013)

2. Temeljni pojmovi iz članka 30. Zakona o hrvatskom državljanstvu

U prvom stavku spomenutog članka zakonodavac navodi da se hrvatskim državljaninom smatra svaka ona osoba koja svojstvo državljanstva stekla po propisima važećim do dana stupanja na snagu, a to je 8. listopada 1991.⁴⁹

U idućem stavku, hrvatskim se državljaninom smatra pripadnik hrvatskog naroda koji na dan stupanja na snagu Zakona o hrvatskom državljanstvu nema hrvatsko državljanstvo ali ima prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj uz uvjet da ispuni pisanu izjavu da se smatra hrvatskim državljaninom. Prema čl. 16. istog zakona, pripadnost hrvatskom narodu utvrđuje se ranijim deklariranjem te pripadnosti u pravnom prometu kao i navođenjem te pripadnosti u javnim ispravama, primjerice u rodnom ili vjenčanom listu. Utvrđuje se i kroz zaštitu prava, promicanje interesa hrvatskog naroda i aktivno sudjelovanje u hrvatskim kulturnim, znanstvenim i sportskim udrugama u inozemstvu. Iako se hrvatskim državljaninom smatra pripadnik hrvatskog naroda koji na dan stupanja na snagu zakona nema hrvatsko državljanstvo, treba imati prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj i sukladno tome dati pisanu izjavu da se smatra hrvatskim državljaninom.⁵⁰ Zakonom o hrvatskom državljanstvu iz 1991. bilo je propisano da hrvatski državljanin koji se smatra pripadnikom hrvatskog naroda, treba imati prijavljeno prebivalište u trajanju od najmanje 10⁵¹ godina u Republici Hrvatskoj. Taj stavak izbrisan je izmjenom Zakona 1992. godine.

Prema čl. 30. st 3. hrvatskim se državljaninom smatra i svaka ona osoba upisana u evidenciju o državljanstvu u periodu od 1. ožujka 1978. do 8. listopada 1991., a pritom mu je izdana javna isprava kojom se dokazuje hrvatsko državljanstvo.⁵² Ovim stavkom regulira se smanjenje broja stranaca odnosno onih koji bi ostali bez državljanstva, a ispunjavaju uvjete za stjecanje istog. Taj stavak dodan je u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu 2015. godine. Malo prije njega,

⁴⁹ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21), čl. 30. st. 1.

⁵⁰ *Ibid.*, čl. 30. st. 2.

⁵¹ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91), čl. 30., st. 2.

⁵² *Ibid.*, čl. 30. st. 3.

izmijenjen je i Zakon o strancima u 2013. godini, čijim se izmjenama poboljšala regulacija stranaca u Hrvatskoj, odobrenjem stalnog boravka.

Pisanu izjavu kojom podnositelj izjavljuje da se smatra hrvatskim državljaninom predaje policijskoj upravi odnosno policijskoj općini one općine na čijem području ima prebivalište.⁵³

Potom će policijska uprava odnosno policijska postaja, ako je zahtjev za utvrđivanjem hrvatskog državljanstva podnesen u Republici Hrvatskoj, izvijestiti stranku o izvršenom upisu u knjigu državljana, ukoliko stranka udovoljava uvjetima. Ako se u postupku utvrdi da osoba udovoljava uvjetima za naknadni upis u knjigu državljana, osoba će se smatrati hrvatskim državljaninom od rođenja, a ne od dana upisa. Ako osoba ne udovoljava uvjetima za naknadni upis u knjigu državljanina, pozvat će je se i uručiti rješenje o odbitku zahtjeva. Za osobe koji su državljani neke od država nastalih raspadom SFRJ, odlučujuća je činjenica jesu li po propisima koji su vrijedili do 8. listopada 1991. godine stekli neko drugo republičko državljanstvo u okviru bivše SFRJ. U tom slučaju ne udovoljavaju uvjetima za utvrđivanje hrvatskog državljanstva i naknadni upis u knjigu hrvatskih državljana. Iznimno, zbog izmjene čl. 30. ZHD, hrvatskim se državljaninom smatra i osoba rođena u razdoblju od 8. siječnja 1977. do 8. listopada 1991., kojoj su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali joj je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo, ako u roku od tri godine od dana stupanja na snagu izmjene Zakona, podnese zahtjev za utvrđivanjem hrvatskog državljanstva.⁵⁴ činjenično, propuštanje propisanog roka za posljedicu bi imalo onemogućavanje utvrđivanja državljanstva, što Ustav ne dopušta.

U članku 30.a, uz stavak gdje je propisan gore naveden rok od tri godine od dana stupanja Zakona na snagu za podnašanje zahtjeva za utvrđivanje hrvatskog državljanstva, navodi se još i da se na prijedlog ministarstva koje je nadležno za hrvatske branitelje, hrvatskim državljaninom s danom 8. listopada 1991. smatra nestali

⁵³ *Ibid.*, čl. 30. st. 4.

⁵⁴ Dostupno na <https://mup.gov.hr/UserDocImages/4748>.

i smrtno stradali hrvatski branitelj iz Domovinskog rata koji nema upis u evidenciju hrvatskih državljana.⁵⁵

3. Sadržaj obrasca za stjecanje hrvatskog državljanstva s priložima

Podnositelj zahtjeva mora prvo navesti osnovu po kojoj stječe hrvatsko državljanstvo, pritom ako je riječ o prirođenju pod povoljnijim uvjetima, potrebno je da navede i razloge koji se odnose na te iste uvjete. Podnositelj obavezno navodi: 1) ime, 2) prezime, 3) rođeno prezime, 4) ime i prezime, datum, mjesto i država rođenja oca i majke i djevojačko prezime majke te državljanstvo i nacionalnost roditelja, 5) spol, 6) dan, mjesec i godina rođenja, 7) mjesto i država rođenja, 8) poznavanje hrvatskog jezika u govoru i pismu te poznavanje stranih jezika i kojih, 9) nacionalnost, 10) državljanstvo i mjesto upisa u knjigu državljana (ako je osoba višestruki državljanin upisuju se podaci o svim državljanstvima), 11) prijašnje državljanstvo, 12) putna isprava, broj, datum, mjesto i država izdavanja, 13) zanimanje, naziv i sjedište tvrtke u kojoj radi, 14) ima li registrirano trgovačko društvo ili obrt u RH i inozemstvu, točan naziv i adresa sjedišta, 15) mjesto i točna adresa sadašnjeg boravka te broj telefona podnositelja zahtjeva, 16) mjesto i adresa posljednjeg prebivališta u inozemstvu, 17) ima li podnositelj odobren stalni boravak u drugoj državi, 18) bračno stanje, datum i mjesto sklapanja braka, 19) ime i prezime, datum, mjesto, država rođenja i državljanstvo bračnog/izvanbračnog druga, 20) ime i prezime, datum i mjesto država rođenja djece te državljanstvo, 21) je li netko od srodnika zaposlen u državnim tijelima RH ili u inozemstvu, 22) je li služio vojsku, koju, kada i gdje, 23) je li i kada zbog čega osuđivan kazneno ili prekršajno u RH ili u inozemstvu, 24) navesti podatke o bližim srodnicima koji su hrvatski državljanin. Potreban je i životopis, a punoljetni podnosioci zahtjeva dužni su se izjasniti o svom odnosu prema hrvatskom pravnom poretku i običajima. Iseljenici su dužni navesti u kojim su okolnostima iselili iz Hrvatske i kada.

⁵⁵ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21), čl. 30.a.

Trebaju navesti način na koji su promicali interes RH u inozemstvu te svoje moguće sudjelovanje u istim, ukoliko su sudjelovali u hrvatskim udrugama ili društvima, potrebno je priložiti dokaz. Dostaviti moraju i dokaz o državljanstvu, ovjerenu presliku valjane putne isprave, izvadak iz matice rođenih, kao i izvadak iz matice vjenčanih, uvjerenje o nekažnjavanju. Pripadnici hrvatskog naroda koji nemaju boravište u Hrvatskoj moraju dostaviti isprave kojim dokazuju svoje deklariranje etničke pripadnosti u pravnom poretku.⁵⁶

4. Izmjene i dopune Zakona o hrvatskom državljanstvu

Najveći političko-pravni problem nastao je upravo zbog niza osoba koje su 8. listopada 1991. postali stranci jer prema tada važećim propisima nisu bili republički državljani, odnosno nisu se izjasnili pripadnicima hrvatskog naroda koji imaju prebivalište u RH i sukladno tome dali izjavu da se smatraju hrvatskim državljanima.⁵⁷ Takve su osobe državljanstvo mogle jedino steći prirođenjem.⁵⁸

ZHD se mijenjao pet puta u razdoblju od 1991. do 2022. godine. Stupio je na snagu 8. listopada 1991. godine, a prva mu je izmjena i dopuna slijedila već nakon godinu dana, 1992. godine. Druga izmjena i dopuna stupila je na snagu 2011. godine, a treća izmjena i dopuna ZHD-a 2015. godine. Četvrti puta zakon se izmijenio i dopunio 2019. godine, a posljednja izmjena i dopuna bila je 2021. godine. Najveće izmjene su bile su 2011., 2015., 2019. i 2021. godine.

4.1. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2011. godine

Jedna od važnijih izmjena, bila je ona iz 2011. godine, a odnosila se na stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem. Naime, do tad je vrijedila odredba da stranac koji je podnio zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva uz ostale uvjete mora do

⁵⁶ Staničić, F., *op. cit.* (bilj. 14), str. 95 – 96.

⁵⁷ Staničić F., Važnije promjene u hrvatskom državljanstvu nakon novele Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2011., Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2012. br. 2., str. 935.

⁵⁸ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21), čl. 8.

podnošenja zahtjeva imati prijavljen boravak najmanje pet godina⁵⁹ neprekidno na teritoriju Republike Hrvatske. Od 2011. godine taj članak je izmijenjen i stranac koji podnosi zahtjev za stjecanjem hrvatskog državljanstva, do tog dana, mora živjeti i imati prijavljen boravak najmanje 8 godina.⁶⁰ Stoga, za stjecanje hrvatskog državljanstva do izmjene iz 2011. godine nije bilo potrebno da stranac i faktički boravi u RH, već je bilo dovoljno, da uz zadovoljavanje ostalih zakonom propisanih uvjeta, stranac ima prijavljen boravak u RH pet godina. Donošenjem ove izmjene zakonodavac je odredio da je za stjecanje hrvatskog državljanstva neophodno da stranac i pravno i faktično boravi na području RH. On više ne mora imati samo prijavljen stalan boravak već i živjeti na području RH 8 godina.⁶¹ U istom tom članku 8. dodala su se dva nova stavka. U ta dva stavka zakonodavac je odredio da uz ispunjene uvjete koji su određeni za stjecanje hrvatskog, moraju se utvrditi poznavanje hrvatskog jezika i latiničnog pisma kao i kulture i društvenog uređenja. Jedina iznimka koja postoji, a da ne moraju ispunjavati uvjete tog članka su osobe starije od 60 godina.⁶²

Usporedbom Zakona o hrvatskom državljanstvu sa Zakonom o strancima vidljivo je da je jedan uvjet od 5 godina neprekidno prijavljenog boravka stranaca u RH za redovno stjecanje hrvatskog državljanstva kao i za odobrenje stalnog boravka. Budući da se stjecanjem državljanstva završava integracija stranca u društvo, trajanje boravka stranca mora biti dulje u odnosu na tadašnji uvjet za odobrenje stalnog boravka.

Još jedna bitna stavka koja je promijenjena donošenjem ZIDZHD-a je rješavanje pitanje iseljenika iz RH koji su prema ZHD-u mogli steći hrvatsko državljanstvo pod povoljnijim uvjetima,⁶³ a iseljenicima su se smatrale osobe koje su odselile iz Hrvatske u namjeri da stalno žive u inozemstvu.⁶⁴ ZIDZHD-om iz 2011. propisano je da povoljnijim putem hrvatsko državljanstvo mogu steći one osobe koje su iselile s područja Republike Hrvatske u namjeri da stalno žive u inozemstvu.⁶⁵ Tako su tom

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Zakon o izmjenama i dopuna Zakona o hrvatskom državljanstvu, čl. 8. (NN 130/11).

⁶¹ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 57), str. 925.

⁶² Zakon o izmjenama i dopunama o hrvatskom državljanstvu (NN 130/11), čl. 8. st. 4. i 5.

⁶³ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91), čl. 11.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Zakon o izmjenama i dopunama o hrvatskom državljanstvu (NN 130/11), čl. 11., st. 2.

odredbom isključene od ovakvog stjecanja osobe koje su se iselile s područja koja su povijesno pripadala Hrvatskoj, a uključene osobe koje su iselile s područja koja je nakon Drugog svjetskog rata pripalo Jugoslaviji, tadašnjoj NR Hrvatskoj. Također, iseljenikom se ne smatra osoba koja je iselila s područja RH na temelju međunarodnog ugovora ili se odrekla hrvatskog državljanstva kao i osoba koja je promijenila prebivalište u druge države, a koje su tada bile u sastavu Jugoslavije. Uvedeno je ograničenje da povoljnijim putem državljanstvo mogu steći potomci iseljenika samo do 3. stupnja ravne linije, dok je do tada vrijedilo stjecanje državljanstva potomcima iseljenika bez ograničenja.⁶⁶

Dopunom čl. 30. zapravo se predlaže zadržati osnovno zakonsko načelo hrvatskog državljanstva, a to je načelo kontinuiteta. Sam postupak utvrđivanja hrvatskog državljanstva obavlja policijska uprava, odnosno policijska postaja, a time je sadržaj odredbe usklađen s dosadašnjom sudskom praksom.

4.2. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2015. godine

Nakon ZIDZHD-a iz 2011. godine, slijedio je još jedan ZIDZHD 2015. godine u kojem je izmijenjen članak 30. kojemu je dodatan stavak 3. U tom stavku zakonodavac je ozakonio da se hrvatskim državljaninom smatra i ona osoba koja je upisana u evidenciju o državljanstvu u periodu od 1. ožujaka 1978. do 8. listopada 1991., a izdana mu je javna isprava kojom se dokazuje državljanstvo.⁶⁷ Taj stavak dodaje se prvenstveno kako bi se smanjio broj stranaca odnosno onih koji su ostali ili bi ostali bez državljanstva, a ispunjavaju uvjete za stjecanje hrvatskog državljanstva. Te izmjene riješile su problem osoba koje su se smatrale hrvatskim državljanima, ali je naknadno utvrđeno da su u evidenciju o državljanstvu upisane administrativnom pogreškom, ali upravo ovim dopunama postali su retroaktivno hrvatskim državljanima.⁶⁸

⁶⁶ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 57), str. 928 – 931.

⁶⁷ Zakon o izmjenama i dopunama o hrvatskom državljanstvu (NN 110/15), čl. 8. st. 3.

⁶⁸ Staničić F., *op. cit.* (bilj. 14), str. 19.

4.3. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2019. godine

. Nakon tog ZIHZHD-a, uslijedio je novi 2019. godine. U ZIHZHD-u iz 2019. nekoliko je izmjena i dopuna koje se odnose na: stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom, iseljenike i njihove potomke kao i na stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem maloljetnog djeteta i pitanja koja se odnose na prestanak državljanstva. Također u novi Zakon dodan je članak 30a. U tom članku propisano je da se hrvatskim državljaninom s danom 8. listopada 1991. smatraju i nestali i smrtno stradali hrvatski branitelji iz Domovinskog rata koji nemaju upis u evidenciju hrvatskih državljanina. Također, hrvatskim državljaninom smatraju se i osobe rođene u razdoblju od 8. siječnja 1977. do 8. listopada 1991., a kojima su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali im je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo, ako u roku od dvije⁶⁹ godine, od dana stupanja na snagu ove izmjene Zakona podnese zahtjev za utvrđivanje hrvatskog državljanstva.

4.4. Najvažnije izmjene i dopune ZHD-a iz 2021. godine

Ova izmjena i dopuna Zakona se odnosi na mijenjanje rokova koji se tiču podnašanja zahtjeva za stjecanjem hrvatskog državljanstva. Konkretno, odnosi se na čl. 5. st. 2. i na čl. 30.a. st. 2. ZHD.

Podrijetlom stječe hrvatsko državljanstvo i osoba, rođena u inozemstvu, čiji je jedan roditelj u trenutku njezina rođenja hrvatski državljanin, ako u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ZHD-a podnese zahtjev za upis u evidenciju hrvatskih državljanina, a Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske pak prethodno utvrdi da ne postoje zapreke⁷⁰ za stjecanjem državljanstva, odnosno da utvrdi da podnositelj zahtjeva poštuje pravni poredak Republike Hrvatske te da je podmirio dospelja javna davanja i da ne postoje sigurnosne zapreke za njegov odnosno njezin primitak u hrvatsko državljanstvo.⁷¹ Rok za podnošenje zahtjeva za stjecanjem hrvatskog državljanstva se produljio s dvije na tri godine.

⁶⁹ Zakon o dopunama i izmjenama o hrvatskom državljanstvu (NN 102/19), čl. 30.a.

⁷⁰ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl. 8. st. 1.

⁷¹ *Ibid.*, čl. 5.

Također prema drugoj izmjeni koja se odnosi na čl. 30.a. st. 2., hrvatskim državljaninom smatra se i osoba rođena u razdoblju od 8. siječnja 1977. do 8. listopada 1991. godine, a kojoj su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali joj je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo, ako u roku od tri⁷² godine od dana stupanja na snagu ZHD-a podnese zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva. Prema ZHD-u iz 2019. rok za podnošenje zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva istekao je 1. siječnja 2022., ali taj rok je bio produljen za daljnjih godinu dana pa je tako zahtjeve moguće podnijeti do dana 1. siječnja 2023.

Prema javno dostupnim podacima⁷³, u 2020. godini zaprimljeno je ukupno 1 923 zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva, uključujući sve pravne osnove upisa u knjigu hrvatskih državljana.⁷⁴ Od tog broja, 871 zahtjev odnosio se na čl. 5. st. 2., a 148 zahtjeva odnosilo se na čl. 30.a. st. 2. U 2021. godini, do 30.9.2021. zaprimljeno je gotovo 2400 zahtjeva za utvrđivanje hrvatskog državljanstva, a od navedenog broja, 998 zahtjeva se odnosi na čl. 5. st. 2., dok se 152 zahtjeva temelji na odredbi čl. 30.a. st. 2. ZHD.

⁷² *Ibid.*, čl. 30.a.

⁷³ Dostupno na <https://mup.gov.hr/drzavljanstvo-281594/281594>

⁷⁴ Čl. 4. i čl. 5. st. 2. ZHD za osobe starije od 21 godine, rođene za vrijeme važenje ZHD-a kao i članak 30.a st. 2. ZHD.

5. Sudska praksa

Općenito govoreći, pojam sudske prakse odnosi se na pravila i načela utvrđena na temelju sudskih presuda i mišljenja. Kada sudovi odlučuju o predmetu, tumače pravo i time doprinose sudskoj praksi.⁷⁵

5.1. Utvrđivanje državljanstva

Prema odluci Usz 1100/2018-2, donesenoj 2018. godine okolnost ovog slučaja je da je tužitelj podnio žalbu protiv presude Upravnog suda Viskom upravnom sudu RH. Tužitelj je bio upisan u knjigu državljana u RH, što ne znači da je time stekao hrvatsko državljanstvo, već je stekao ono državljanstvo koje su imali njegovi roditelji, u ovome slučaju državljanstvo Bosne i Hercegovine. Upisan je u evidenciju zato što su se u prošlosti osobe upisivale prema mjestu prebivališta i u slučaju kada nisu imale hrvatsko državljanstvo već su bile državljani drugih socijalističkih republika, što je tako u ovome slučaju. Pravna podloga za donošenje odluke Visokog upravnog suda RH u ovome slučaju bio je između ostalog i čl. 30. ZHD. Žalitelj je stekao hrvatsko državljanstvo upisom u knjigu državljana prije stupanja na snagu tog zakona te se pokušalo utvrditi je li po ranijim propisima stekao hrvatsko državljanstvo, ali nije. Naime, roditelji tužitelja nisu imali zakonske mogućnosti dogovoriti se o državljanstvu tužitelja jer su oboje bili državljani druge republike i nisu ispunjavali uvjete koji su tada važili prema Zakonu o državljanstvu SR Hrvatske iz 1977. godine.⁷⁶

Prema odluci Usz 275/2018-3, donesenoj 2018., žalitelj podnosi žalbu Visokom upravnom sudu, radi odluke Upravnog suda o utvrđivanju državljanstva. Žalitelj je po sporazumu roditelja stekao hrvatsko državljanstvo, ali ga je izgubio kada je izvršen upis državljanstva Bosne i Hercegovine. Točna je tvrdnja da upis državljanstva u matične knjige nema konstitutivni već deklaratorni karakter pa je tako i nesporno da je stekao državljanstvo BiH 1988. godine, a imao ga i na dan 8. listopada 1991. jer mu je upisom tog državljanstva prestalo hrvatsko državljanstvo pa nije bilo osnove da mu se na temelju čl. 30. ZHD priznaje stjecanje hrvatskog državljanstva. Stoga, bez obzira na to što je postojao sporazum roditelja o upisu u hrvatsko državljanstvo, što je zapravo

⁷⁵ Sudska praksa dostupna je i objavljuje se na različite načine: putem pravnih izvješća, časopisa, web-mjestima sudova, pravnim bazama podataka itd.

⁷⁶ IUS INFO, odluka Usz 1100/2018-2, 2018., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/UpSRH2018UszB1100A2>

bila i osnova za stjecanje tog državljanstva od rođenja, a kako taj upis nije tad izvršen već je 1988. izvršen upis drugog republičkog državljanstva, to je razlog za prestankom hrvatskog državljanstva.⁷⁷

5.2. Diskontinuitet hrvatskog državljanstva

U ovome slučaju, prema presudi Usl-1024/12-10, donesenoj 2013., tužitelju, talijanskom državljaninu, odbijen je zahtjev za utvrđivanjem hrvatskog državljanstva u svrhu naknadnog upisa u knjigu na temelju čl. 30. st. 1. ZHD. U upravnom postupku utvrđeno je da tužitelj nije stekao hrvatsko državljanstvo po propisima koji su bili važeći do dana stupanja na snagu ZHD-a, odnosno do 8. listopada 1991. Tuženik je naveo da je rođen u BiH 1947. godine te da je zajedno s majkom 1955. godine, nakon smrti oca, zbog teške financijske situacije otišao živjeti i raditi u Italiju te da nikad nije zatražio otpust iz tadašnjeg jugoslavenskog državljanstva, a ni podnio izjavu o opciji za talijansko državljanstvo. Također naveo je da se oduvijek smatrao ekonomskim imigrantom. Na temelju razmatranja svih činjeničnih i pravnih pitanja Sud je utvrdio da tužbeni zahtjev nije osnovan. Prema čl. 30. st. 1. propisano je da se hrvatskim državljaninom smatra osoba koja je to svojstvo rekla prema važećim propisima do dana stupanja na snagu tog zakona. Tužitelj u tužbi navodi da on nije zatražio otpust iz tadašnjeg jugoslavenskog državljanstva, ali i da nije aplicirao za talijansko državljanstvo te da nije dao izjavu o preseljenju u RH jer nije bio upoznat s tom mogućnošću. Tijekom utvrđivanja činjenica po stavu Suda tužitelj nema kontinuitet hrvatskog državljanstva prema odredbi čl. 30. st. 1. ZHD, s obzirom na to da je tužitelj na dan stupanja na snagu Osimskog⁷⁸ ugovora 3. travnja 1977., imao stalno boravište u Italiji, a to nije ni osporavao, no isto tako nije u roku od jedne godine iskoristio mogućnost predviđenu Ugovorom u svrhu sprečavanja gubitka tadašnjeg

⁷⁷ IUS INFO, odluka Usž 275/2018-3, 2018., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/UpSRH2018UszB275A3>

⁷⁸ Osimski ugovor je Međunarodni ugovor kojeg su 10. studenog 1975. potpisali SFRJ i Republika Italija u talijanskom gradu Osimo kod Ancone. Ugovor je stupio je na snagu 11. listopada 1977. i služio uređenju graničnih i drugih pitanja. Nakon raspada SFRJ Hrvatska i Slovenija preuzele su obveze iz Osimskih ugovora. Ugovor je prvenstveno političke prirode, a odnosi se na određivanje državne granice i na pitanja vezana za granice i za promicanje gospodarske suradnje kao i tehničke suradnje za poboljšanje uvjeta života za stanovništvo. Tim je ugovorom ukinut posebni status Slobodnog Teritorija Trsta, koji je do tada obuhvaćao područje od rijeke Mirne u hrvatskoj Istri, čitavo današnje Slovensko Primorje, te današnji talijanski teritorij na području istočno od rijeke Soče

jugoslavenskog državljanstva odnosno nije u roku od godine dana od dana stupanja Ugovora na snagu dao izjavu o preseljenju na teritorij tadašnje SFRJ pa je sukladno tome tužitelju prestalo savezno, a time i državljanstvo pripadajuće republike. Također sud ističe da je tužitelju prestalo jugoslavensko državljanstvo, a time i pripadajuće republičko na temelju međunarodnog ugovora pa stoga nije relevantan navod tužitelja da on nikad nije zatražio otpust iz tadašnjeg državljanstva. Stoga, prema odredbi čl. 30. ZHD tužitelj ne može ostvariti pravo na stjecanje hrvatskog državljanstva.⁷⁹

⁷⁹ IUS INFO, presuda Usl-1024/12-10, 2013., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/UpSRHN2012012UsIB1024A10>.

ZAKLJUČAK

Postupak stjecanja hrvatskog državljanstva traje ovisno o složenosti svakog pojedinog zahtjeva. Prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja Ministarstvo unutarnjih poslova pribavlja određene podatke od drugih nadležnih tijela (ministarstava, sudova, ispostava poreznih uprava), ali je i stranka dužna sudjelovati u postupku davanjem svojih izjava te dostavljanjem traženih isprava. Tek nakon što Ministarstvo utvrdi sve pravno relevantne činjenice, bit će doneseno odgovarajuće rješenje.

Nerijetki su bili suočeni s mogućnošću neostvarenja prava na hrvatsko državljanstvo jer im je greškom matičara bilo upisano neko drugo republičko državljanstvo. Samim time oni nisu bili smatrani hrvatskim državljanima. Izmjenama Zakona i čl. 30. ta greška je ispravljena. Izmijene su doprinijele i drugom vrlo važnom rješenju, a odnosi se na građane koji žive u inozemstvu – zbog vlastitog propusta roditelja ili nekih drugih okolnosti dogodilo se da djeca nisu upisana u matičnu knjigu državljana. Naime, mnogi nisu vodili brigu o tome da se s navršениh 18 godina gubila mogućnost stjecanja državljanstva no i tom izmjenom čl. 5. dopušteno je stjecanje državljanstva nakon 21. godine. Unatoč ovakvim ispravljanjima nepravdi iz prošlosti koje su se gomilale i nastajale posljednjih trideset godina, manjkavost Zakona je vremensko ograničenje – samo dvije godine od stupanja Zakona na snagu je predviđeno za priznavanje ili stjecanje hrvatskog državljanstva. Člankom 30.a rok je produljen na još godinu dana, stoga je rok za podnošenje zahtjeva do 1. siječnja 2023. Mnogi analitičari se slažu da bi ovaj prijašnji rok bio dostatan u normalnim okolnostima, međutim pandemija koronavirusa i zagrebački potres dodatno su zakomplicirali proceduru. Promijenjeni su režimi rada državnih i javnih tijela pa im diplomatskih konzularnih predstavništva RH u inozemstvu. Kada govorimo o samoj srži Zakona, možemo govoriti o restriktivnoj provedbi istog, upravo zbog gore navedene problematike.

LITERATURA

Knjige:

1. Borković, I., Upravno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2002.
2. Burić, I., Hodak, B., Desović, P., Horvat, M., Osobe bez državljanstva i osobe izložene riziku gubitka državljanstva u Hrvatskoj, UNHCR, Zagreb, 2018..
3. Staničić, F., Analysis of the legal framework concerning stateless persons and persons at risk of statelessness in Croatia (Analiza pravnog okvira koji se odnosi na osobe bez državljanstva i osobe izložene riziku bezdržavljanstva u Hrvatskoj), 2020., dostupno na <https://www.refworld.org/docid/5f0c2deb4.html>.
4. Omejc, J., *Intial Citizenry of Croatia at the Time of the Acquisition of Legal Ties with the SFRY, and Acquisition and Termination of Croatian Nationality* (Prvobitno državljanstvo Republike Hrvatske u trenutku raskida pravnih veza sa SFRJ te stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva), *Croatian Crritical Law Review*, 1998., dostupno na <https://www.bib.irb.hr/240916>.

Članci:

1. Staničić, F., Važnije promjene u hrvatskom državljanском pravu nakon novele Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2011., *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2012., dostupno na <https://hrcak.srce.hr/107289>.

Međunarodni pravni dokumenti:

1. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Pariz, 1948., dostupno na <https://www.ohchr.org/en/universal-declaration-of-human-rights>.

Domaći pravni dokumenti:

1. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/1991, 70/1991, 28/1992, 113/1993, 4/1994, 130/2011, 110/2015, 102/2019, 138/2021, dostupno na <https://narodnenovine.nn.hr/search.aspx?upit=zakon+o+hrvatskom+dr%c5%beavljanstvu&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=2&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>.

2. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine br. 130/2011, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_130_2609.html.
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine br. 110/2015, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_10_110_2136.html.
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine br. 102/2019, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_10_102_2050.html.
5. Zakon o državljanstvu SFRJ, Službeni list SFRJ, br. 58./1976.
6. Zakon o državljanstvu SR Hrvatske, Narodne novine, br. 32/1977.
7. Zakon o strancima, Narodne novine, br. 130/2011, 74/2013, 27/2016, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_133_2520.html.
8. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014, dostupno na <http://www.sabor.hr/hr/o-saboru/vazniji-propisi/ustav-republike-hrvatske-narodne-novine-broj-561990-1351997-81998-1132000>.
9. Pravilnik o obrascu i načinu vođenja evidencije o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 54/1991, 3/1992, 149/2002 146/2009), dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_113_2489.html

Sudska praksa:

1. Sudska odluka, Usž 1100/2018-2, IUS INFO, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/UpSRH2018UszB1100A2>.
2. Sudska odluka, Usž 275/2018-3, IUS INFO, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/UpSRH2018UszB275A3>.
3. Sudska presuda, Usl-1024/12-10, IUS INFO, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/UpSRHN2012012UsIB1024A10>.

Mrežni izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16371>.

2. UNHCR, dostupno na <https://www.unhcr.org/hr/kome-pomazemo/osobe-bez-drzavljanstva>.
3. Statelessness Indeks, dostupno na <https://index.statelessness.eu/node/217?language=hr>
4. Ministarstvo unutarnjih poslova, dostupno na <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/4748>